

1. УВОД

1.1. Друштвена и правна оправданост истраживања теме

Након што је то прва учинила Италија крајем XX вијека, почетком XXI вијека више држава континенталне Европе, међу које спада и БиХ, и институти који омогућавају његово скраћење или његов бржи завршетак на основу сарадње осумњиченог, односно оптуженог са органима кривичног поступка. Међу тим институтима се истиче споразум о признању кривице. Овај институт је просто “преплавио” кривично-процесна законодавства континенталне Европе тако да се може говорити о “plea bargaining infection”. Споразум о признању кривице је “чедо” акузаторског типа кривичног поступка англосаксонског права. Њим странке “диспонирају” предметом кривичног поступка и он се заснива на адаптацији англо-америчке процесне идеје да само спорни предмети захтјевају пуну процесну обраду”.

Нови кривично-процесни закони у БиХ су доњели много новина, али ниједна није закупила толику пажњу стручне, али и лаичке јавности као што је то учинио споразум о признању кривице. Овај институт је донио и бројне дилеме. За многе је он контраверзан кривично-процесни институт. Чак се и у САД, гдје се споразум “одомаћио”, дуго воде жестоки спорови о његовој оправданости. Ако тамо, гдје је споразум један од основних стубова кривичног поступка који омогућава рјешавање 90% до 95% кривичних предмета он изазива бројне контраверзе, не треба да чуди постојање многобројних дилема у погледу овог института у БиХ. С једне стране у стручној литератури, наилазимо на бројне разлоге којима се оправдава овај институт гдје се истичу његове користи и предности, док с друге стране, наилазимо на бројне приговоре који истичу његове недостатке и мане. Споразум има и добре, али и лоше стране. Од питања да ли је споразум добар или лош институт важније је питање да ли је он неопходан у савременом кривично-процесном законодавству, посебно у нашем.

Савремено друштво карактерише повећање кривичноправних прописа, али и појава нових и веома сложених облика криминалитета нпр. привредног криминала, криминала везаног за злоупотребе дрога, тзв. ”компјутерског” криминала чиме се излази из оквира тзв. “класичних деликата”. То неминовно доводи до преоптерећења органа кривичног поступка. У таквој ситуацији повећање “правосудног особља” има ограничено дејство због тога што се не може повећавати у обиму који је неопходан.

Како се на тај начин проблем не може ријешити јасно је да су неизбјежне промјене у облику кривичног поступка. Као једно од рјешења проблема се намеће увођење могућности договора странака у кривичном поступку. Идеја увођења споразума у кривични поступак држава континенталне Европе постаје све привлачнија, посебно практичарима који увиђају његове бројне предности.

Споразум није лако уклопити у кривично-процесне системе држава континенталне Европе, па ни у наш. Он ограничава и нека традиционална начела кривичног поступка. Бројна су начела и принципи кривичног поступка која споразум може тангирати од којих је већина установљена у интересу оптуженог нпр. начело легалитета кривичног гоњења, истине, правичног суђења, једнаког поступања према оптуженима, претпоставку невиности. Неопходно је расправити питање односа споразума према овим, али и другим начелима и принципима кривичног поступка. У многим државама континенталне Европе још увијек постоји јак отпор увођењу споразума и сличних института у кривични поступак, иако је и код његових противника сазрело увјерење да је “одбојан” став према споразуму неодржив и да је продор консензуалне правде незаустављив. Схватајући неминовност даљег продирања споразума у кривични поступак држава континенталне Европе његови противници га доживљавају као “нужно зло”.

Иако је кратак период примјене института споразума у БиХ у стручној литератури већ наилазимо на схватања да је он “положио испит”, да је његово увођење било оправдано и да је до сада дао добре резултате, да без обзира на његове мане преовладавају његове предности. Свеобухватна анализа резултата овог института у кривично-процесном систему БиХ је већ сада неопходна, мада сувише кратак период његове примјене онемогућава давање коначних вриједоносних судова. Више аутора је у својим радовима обрађивало овај институт, али и поред тога не постоји рад који га цјеловито обрађује. Неки аспекти овог института у нашој кривично-процесној литератури нису уопште обрађивани.

Споразум се јавио у кривично-процесном законодавству БиХ 23. 10. 2000. године када је Скупштина Брчко Дистрикта БиХ усвојила нови Закон о кривичном поступку Брчко Дистрикта БиХ којим је први пут на овим просторима уведена могућност за јавног тужиоца да преговара са оптуженим и његовим браниоцем. 24. 01. 2003. године је донесен нови Закон о кривичном поступку БиХ којим је предвиђен споразум. Нови Закон о кривичном поступку Републике Српске је ступио на снагу дана

01. 07. 2003. године, а нови Закон о кривичном поступку Федерације БиХ дана 01. 08. 2003. године. Оба Закона су у кривични поступак увели споразум.

У вријеме увођења овог института у кривично-процесно законодавство БиХ су постојале одређене разлике у његовом регулисању између појединих Закона о кривичном поступку који су важили на територији БиХ. Данас сви ови закони готово на идентичан начин регулишу институт споразума. Након свега неколико година примјене одредбе кривично-процесних закона у БиХ које се односе на споразум су већ доживјеле прве измјене и допуне. И након њих је остала већина многобројних дилема и питања која су се јавила у почетном периоду примјене овог института. То указује на потребу нових измјена и допуна законских одредаба које регулишу овај институт, чему допринос треба да да и овај рад.